

Баланс суспільних (публічних) та приватних інтересів у адміністративному судочинстві

Автор: Берназюк Ян

Організація: Верховний Суд

Видання: Конституціоналіст · 2021

Дата публікації: 2024-08-29

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/balans-suspilnykh-publichnykh-ta-pryvatnykh-interesiv-u-administratyvnomu-sudochynstvi/>

Відомості про матеріал

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

ДНІПРОВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Підготовка суддів окружних адміністративних судів для підтримання кваліфікації

(13-17 вересня 2021 року)

ТЕМА:

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Верховного Суду

Матеріал 2

- Тема зачіпає такі складні питання права:
- Охоронюваний інтерес
- Межі дискреції
- Колективний позов
- Втручання у власність
- Пропорційність
- Належне урядування
- Легітимні очікування
- Поновлення процесуальних строків
- Право на касаційне оскарження

Матеріал 3

- Тема також стосується складних публічно-правових спорів, пов'язаних з:
- Благоустроєм населених пунктів
- Надрокористуванням
- Екологією та захистом довкілля
- Безпекою громадян
- Доступом до публічної інформації

- Участю прокурора у некримінальному провадженні

Матеріал 4

- <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/8/7122946/>
- Папа Римський Франциск I застеріг від «націоналізму» у питанні вакцин та висловився за призупинення дії патентів на вакцини від коронавірусу, щоб зробити їх доступнішими.
- Папа Римський у своїй промові згадав «вірус індивідуалізму», який робить людей байдужими до страждань інших. «Одним з варіантів цього вірусу є замкнутий націоналізм, який стає на заваді, наприклад, інтернаціоналізмові щеплень. Іншим варіантом є те, що ми ставимо закони ринку та інтелектуальної власності вище законів любові та здоров'я людства».

Матеріал 5

- <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/7/7122933/>
- Президент Франції закликав багатші країни поділитися дозами вакцини проти COVID-19 з більш бідними країнами і розкритикував деякі країни за «блокування» таких передач. Це не зовсім про інтелектуальну власність; ви можете віддати їх в лабораторію, яка не знає, як її виробляти - перша проблема - це поширення доз. Другий принцип циркуляції вакцин - не блокувати інгредієнти і вакцини; вакцини повинні бути глобальним суспільним благом; багатші країни повинні допомагати бідним країнам купувати та отримувати дози, а також виробляти їх.

Матеріал 6

- У Рішенні від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004 Конституційний Суд України розтлумачив, що поняття «охоронюваний законом інтерес» треба розуміти як прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, як зумовлений загальним змістом об'єктивного і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загально-правовим засадам.
- Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004

Матеріал 7

- У Рішення Конституційного Суду України (справа про підсудність окремих категорій адміністративних справ) від 29 серпня 2012 року № 16-рп/2012 (п. 5.2), зазначено, що пункт 8 частини третьої статті 129 Конституції України не містить конкретних вимог щодо підстав встановлення законом випадків, у яких не передбачено апеляційне та касаційне оскарження рішення суду загальної юрисдикції. Конституційний Суд України вважає, що в такому разі з метою забезпечення прав і свобод людини і громадянина законодавче регулювання зазначених питань має відповідати вимогам Основного Закону України, насамперед принципу верховенства права, зокрема таким його складовим, як співмірність між інтересами особи та суспільства, а також справедливості, розумності, логічності закону тощо.
- Рішення Конституційного Суду України від 29 серпня 2012 року № 16-рп/2012
- (справа про підсудність окремих категорій адміністративних справ)

Матеріал 8

- Відповідно до Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» суспільна необхідність - це обумовлена загальнодержавними інтересами або інтересами територіальної громади виключна необхідність, для забезпечення якої допускається примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, у встановленому законом порядку (абзац шостий статті 1);
- примусове відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, можливе лише з мотивів суспільної необхідності і виключно для забезпечення суспільних потреб (частина перша статті 7).
- Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності»

Матеріал 9

- Стаття 257. Справи, що розглядаються за правилами спрощеного позовного провадження
- 3. При вирішенні питання про розгляд справи за правилами спрощеного або загального позовного провадження суд враховує, зокрема, чи становить розгляд справи значний суспільний інтерес.
- Стаття 328. Право на касаційне оскарження
- 35. Не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у справах незначної складності та інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження, крім випадків, якщо, зокрема, справа становить значний суспільний інтерес.
- Кодекс адміністративного судочинства України

Матеріал 10

- Стаття 134. Витрати на професійну правничу допомогу
- 35. Не підлягають касаційному оскарженню судові рішення у справах незначної складності та інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження, крім випадків, якщо, зокрема, справа становить значний суспільний інтерес.
- Стаття 139. Розподіл судових витрат
- 9. При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд, зокрема, враховує, чи викликала справа публічний інтерес;
- Кодекс адміністративного судочинства України

Матеріал 11

- Метою прийняття цих Рекомендацій є те, що належне адміністрування у багатьох ситуаціях передбачає дотримання належного балансу між правами та інтересами тих, кого безпосередньо зачіпає дія держави, з одного боку, та захистом інтересів громади в цілому, зокрема інтересів слабких або вразливих груп, з іншого, і визнаючи, що процедури, призначені для захисту інтересів окремих людей у їх відносинах з державою, повинні за певних обставин захищати інтереси інших людей або широкої спільноти.
- Рекомендація CM/Rec (2007) 7 Комітету міністрів державам-членам щодо належного адміністрування

Матеріал 12

- Стаття 6. Принцип правової визначеності
- 1. Державні органи діють відповідно до принципу правової визначеності.

- 2. Вони не можуть вживати жодних заходів із зворотною силою, за винятком юридично обґрунтованих обставин.
- 3. Вони не повинні втручатися в надані права та остаточні юридичні ситуації, за винятком випадків, коли це є надзвичайно необхідним для суспільних інтересів.
- Рекомендація CM/Rec (2007) 7 Комітету міністрів державам-членам щодо належного адміністрування

Матеріал 13

- Стаття 21.Зміни до окремих адміністративних рішень
- Державні органи можуть змінювати або відкликати окремі адміністративні рішення в інтересах суспільства, якщо це необхідно, але, роблячи це, вони повинні враховувати права та інтереси приватних осіб.
- Рекомендація CM/Rec (2007) 7 Комітету міністрів державам-членам щодо належного адміністрування

Матеріал 14

- Ці Рекомендації стосуються порядку прийняття відповідних ненормативних (індивідуальних) підзаконних актів та містить, зокрема, такі принципи:
- заінтересованих осіб має бути поінформовано у відповідний за цих обставин спосіб і ознайомлено з тими чинниками, які дають їм змогу оцінити можливі наслідки такого акта для їхніх прав, свобод та інтересів;
- адміністративний орган може зажадати від осіб, які мають спільні інтереси, призначити одного або кількох спільних представників чи бути представленими об'єднаннями чи організаціями;
- якщо адміністративний акт спроможний зачепити права, свободи чи інтереси осіб на території сусідньої держави, процедура узгодження повинна бути доступною для заінтересованих осіб у цій державі в порядку, який виключає будь-яку дискримінацію.
- Рекомендації Комітет Міністрів № R(87)16 стосовно адміністративних процедур, які зачіпають права великої кількості осіб

Матеріал 15

- Стаття 5.
- Завданнями адміністративних процедур є:
- повна реалізація публічних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб;
- досягнення балансу приватних і громадських інтересів у публічно-правових відносинах;
- забезпечення ефективного і прозорого державного управління, в тому числі за допомогою участі осіб в прийнятті управлінських рішень;
- зміцнення законності в публічно-правовій сфері.
- Адміністративний процедурно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан
- від 29 червня 2020 року № 350-VI

Матеріал 16

- Стаття 10.
- При здійсненні адміністративного розсуду адміністративний орган, посадова особа забезпечують справедливий баланс інтересів учасника адміністративної процедури і суспільства.

- Адміністративний акт, адміністративні дії (бездіяльність) повинні бути пропорційними, тобто бути придатними, необхідними і пропорційними.
- Адміністративний акт, адміністративні дії (бездіяльність) вважаються пропорційними, якщо суспільне благо, отримане в результаті обмежень прав, свобод і законних інтересів учасника адміністративної процедури, більше ніж шкоду, заподіяну цими обмеженнями.
- Адміністративний процедурно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан
- від 29 червня 2020 року № 350-VI

Матеріал 17

- Стаття 169.
- Підставами до перегляду в касаційному порядку є:
- 1) випадки, коли виконання прийнятої постанови може призвести до тяжких незворотних наслідків для життя, здоров'я людей або для економіки і безпеки Республіки;
- 2) випадки, коли прийнята постанова порушує права, свободи і законні інтереси невизначеного кола осіб чи інші публічні інтереси;
- 3) випадки, коли прийнята постанова порушує однаковість у тлумаченні та застосуванні судами норм права.
- Адміністративний процедурно-процесуальний кодекс Республіки Казахстан
- від 29 червня 2020 року № 350-VI

Матеріал 18

- Ст. 7
- Скарги до суду третьої інстанції повинні подаватися в першу чергу в рамках таких справ, які заслуговують третього судового розгляду, наприклад справ, які будуть розвивати право або які сприятимуть однакового тлумачення закону. Їх коло може бути також обмежений скаргами по тим справам, які стосуються питань права, що мають значення для всього суспільства в цілому. Від особи, яка подає скаргу, слід вимагати обґрунтування того, чому його справа буде сприяти досягненню таких цілей.
- Рекомендація R (95) 5 Комітету міністрів державам-членам щодо введення в дію та поліпшення функціонування систем і процедур оскарження у цивільних або комерційних справах

Матеріал 19

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- Товариство звернулося до суду з позовом до ДАБІ, у якому просило визнати протиправним та скасувати рішення відповідача «Про скасування містобудівних умов та обмежень для проектування будівництва багатоквартирного будинку».

Матеріал 20

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- ВС врахувала, що в спорі, який розглядається, індивідуальне право (інтерес), що виражається у гарантованому частиною першою статті 42 Конституції України праві на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, протиставляється публічному інтересу, який виражається у дотриманні правил благоустрою населеного пункту, спрямованих на створення умов, сприятливих для життєдіяльності людини.

Матеріал 21

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- Розглядаючи цю справу та приймаючи у ній рішення, суд касаційної інстанції також взяв до уваги конституційні положення, відповідно до яких: власність зобов'язує та не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (частина третя статті 13 Конституції України); використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства (частина сьома статті 41 Конституції України).

Матеріал 22

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- Зазначені конституційні положення деталізовані, зокрема у статті 319 Цивільного кодексу України, яка гарантує, що власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону та відповідають моральним засадам суспільства; держава не втручається у здійснення власником права власності, але діяльність власника може бути обмежена чи припинена у випадках і в порядку, установлених законом.

Матеріал 23

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- Верховний Суд також акцентував увагу на тому, що власність не тільки надає перевагу власнику, а й покладає на нього низку обов'язків перед суспільством та державою. Поняття «власність зобов'язує» пов'язане з принципом поєднання інтересів власника та інших осіб, обов'язком використовувати власність у своїх інтересах з неухильним обов'язком поважати інтереси всього суспільства.

Висновки

- Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 1.380.2019.003061
- На цій підставі Верховний Суд дійшов висновку, що значення конституційних положень у сфері захисту права власності у сфері будівництва полягає в обов'язку суб'єктів містобудівної діяльності під час здійснення підготовчих та будівельних робіт неухильно дотримуватися вимог законів України, вимог державних будівельних норм та стандартів, містобудівної документації на місцевому рівні з тим, щоб створення нових об'єктів будівництва (реконструкція існуючих об'єктів) здійснювалось з урахуванням прав та інтересів мешканців відповідного населеного пункту, включаючи необхідність створення (збереження) умов для відпочинку, занять фізкультурою та спортом, дитячих ігор та розваг, паркування транспортних засобів в межах прибудинкової території, тобто створення сприятливих умов для життя та здоров'я людини.

Матеріал 25

- Постанова КАС ВС від 19 травня 2021 року у справі № 826/13229/16
- Суд врахував, що рішення у цій справі впливає на захист суспільного інтересу щодо відновлення законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання щодо планування забудови та розвитку території на місцевому рівні.
- Проведення будівельних робіт з порушенням вимог містобудівного законодавства (якщо такі обставини будуть встановлені судом), очевидно створює загрозу суспільним інтересам, оскільки це може завдати шкоди життю і здоров'ю людей, призвести до пошкодження майна тощо. У таких умовах приватний інтерес забудовника - позивача у цій справі, не може переважати над суспільним інтересом.

Матеріал 26

- Постанова Верховного Суду від 18 липня 2019 року у справі № 826/4757/18.

- Ця справа стосувалася правомірності скасування дозволів на розміщення рекламних засобів у зв'язку зі змінами до законодавства.
- ВС зазначив, що право позивача на подальше розміщення рекламних засобів не може вважатися «легітимним очікуванням», оскільки під час отримання дозволів він був обізнаний з тим, що термін дії дозволу обмежується настанням конкретного факту, а саме, затвердження Схем розміщення рекламних засобів на території міста Києва.
- У цій справі ВС вказав на важливість захисту суспільного інтересу, пов'язаного з забезпеченням благоустрою населеного пункту, на що й було спрямовано прийняття відповідної Схеми розміщення рекламних засобів.

Матеріал 27

- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16
- Індивідуальне право (інтерес) у формі гарантованого частиною першою статті 42 Конституції України права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом, протиставляється публічному інтересу, який виражається у дотриманні вимог екологічної безпеки, забезпеченні державою права на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля, гарантованого статтею 50 Конституції України, та, за загальним правилом, має безумовний пріоритет.

Матеріал 28

- Постанова Верховного Суду від 15 вересня 2020 року у справі № 804/3108/16
- Для дотримання оптимального балансу між вказаним індивідуальним правом та суспільним інтересом суб'єкти господарювання, що здійснюють господарську діяльність у сфері надрокористування, зобов'язані вживати додаткові заходи для попередження або зменшення негативного впливу на домоволодіння, які знаходяться у зоні, що зазнає негативного впливу від підземних гірничих робіт.

Матеріал 29

- Постанова Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17
- В частині деяких порушень відповідачем (СВП) процесуального характеру під час проведення перевірки, колегія суддів зазначає, «що будь-які процедурні порушення, пов'язані із самим процесом оформлення результатів діяльності суб'єктів владних повноважень по фіксації недотримання суб'єктом приватного права вимог законодавства оцінюються судом з урахуванням всіх обставин справи та необхідністю досягнення балансу між інтересами особи правопорушника та публічними інтересами».

Матеріал 30

- Постанова Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 826/11708/17
- Зазначене, особливо стосується фіксації порушень з боку суб'єктів приватного права у публічній сфері, зокрема, питань охорони земель, безпеки довкілля, благоустрою населених пунктів, розпорядження комунальною та державною власністю, запобігання виникнення техногенних катастроф тощо.
- Такі формальні неточності не можуть бути, за загальним правилом, самостійною підставою для скасування по суті правомірних рішень суб'єктів владних повноважень, спрямованих на забезпечення законності та захист публічних інтересів».

Матеріал 31

- Європейський суд з прав людини у справі «ТОВ «Світ розваг» та інші проти України» (Svit rozvag, tov and others v. Ukraine, заява № 13290/11 та 2 інші, п. 161) зазначив, що у тій мірі, наскільки національні суди дали зрозуміти, що визнання таких невід'ємних повноважень виправдовувалось нагальними інтересами, такими як: захист людського життя, здоров'я та навколишнього середовища, заявник міг

обґрунтовано вважати, що ці питання достатньою мірою охоплювалися усталеними повноваженнями органів, відповідальних за пожежну безпеку, безпеку на робочому місці та охорону здоров'я, для припинення діяльності конкретних гральних закладів у випадку небезпеки (див. пункт 65).

- Рішення у справі ЄСПЛ «ТОВ «Світ розваг» та інші проти України» (Svit rozvag, tov and others v. Ukraine, заява № 13290/11 та 2 інші

Матеріал 32

- У справі заявники ніколи не стверджувалося, що існували підстави для будь-якого такого зупинення дії ліцензії. Зупинення стосувалося усіх ліцензій на провадження діяльності з організації та проведення азартних ігор, а не тільки ліцензій суб'єктів господарювання, які керували закладом, де сталася пожежа, і воно стосувалося всіх ліцензій без проведення індивідуальної або навіть загальної оцінки питань щодо охорони здоров'я, безпеки та пожежної безпеки.
- Рішення у справі ЄСПЛ «ТОВ «Світ розваг» та інші проти України» (Svit rozvag, tov and others v. Ukraine, заява № 13290/11 та 2 інші

Матеріал 33

- Реалізація принципу належного урядування у сучасних публічно-управлінських відносинах набуває особливо важливого значення з огляду на те, що тільки за умови дотримання цього принципу суб'єктами владних повноважень можна говорити про існування демократичної, соціальної та правової держави, громадянського суспільства, а також формування принципово нової форми здійснення публічного управління, заснованої на прийнятті суб'єктами владних повноважень
- легітимних (таких, що ґрунтуються на законі), справедливих (враховують баланс інтересів різних суб'єктів) та ефективних (передбачають можливість безумовного виконання) рішень,
- вибудовуванні публічно-сервісних відносин між людиною та державою, у яких відповідні інституції та процеси служать інтересам всього суспільства.
- Рішення у справі ЄСПЛ «ТОВ «Світ розваг» та інші проти України» (Svit rozvag, tov and others v. Ukraine, заява № 13290/11 та 2 інші

Висновки

- Аналіз практики ЄСПЛ дає підстави дійти висновку про те, що за наявності обставин втручання держави шляхом вжиття певних заходів, переважно, пов'язаних із захистом суспільного інтересу, не може розцінюватися як втручання в легітимні очікування особи і це не тягне за собою порушення права на мирне володіння майном в аспекті ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, якщо такі заходи є пропорційними, необхідними для збереження балансу між захистом суспільного та приватного інтересу.
- Такий підхід ґрунтується на вимогах, сформульованих у Доповіді Венеціанської комісії № 512/2009 «Про верховенство права». Зокрема, у п. п. 48-49 доповіді визначено, що юридична визначеність означає, що норми права повинні застосовуватись із такою гнучкістю, яка б забезпечувала врахування імперативів гуманності (людинолюбства) і справедливості.

Матеріал 35

- Наприклад, справа ЄСПЛ «Béla Németh v. Hungary» (заява № 73303/14) стосувалася неможливості заявника набутти право володіння на придбане ним майно у зв'язку з установленням законодавчого мораторію на виселення. Заявник мав чекати впродовж двох років, перш ніж він у результаті зміг реалізувати своє право власності.
- Рішення ЄСПЛ у справі «Béla Németh v. Hungary» (заява № 73303/14)

Матеріал 36

- Розглядаючи цю справу, ЄСПЛ зазначив, що тимчасове призупинення або поступове виконання рішень судів належить до дискреції національних органів влади. У зв'язку з економічною кризою, що існувала у державі, ЄСПЛ визнав, що Уряд діяв з метою запобігання набуттю громадянами статусу безпритульних. Окрім того, Суд встановив, що мораторій не позбавив заявника його легітимних очікувань щодо власності, а лише відстрочив набуття ним права власності. ЄСПЛ також зазначив, що законодавство було швидко змінено: додано положення про строк дії такого мораторію, а тому встановив відсутність порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції.
- Рішення ЄСПЛ у справі «Béla Németh v. Hungary» (заява № 73303/14)

Матеріал 37

- Похідним від принципу юридичної визначеності та одночасно його складовим елементом є легітимні очікування, які відповідно до сталої практики ЄСПЛ за визначених умов є предметом захисту в аспекті статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Перший протокол до Конвенції; Конвенція).

Матеріал 38

- Зокрема, відповідно до цієї статті кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

Матеріал 39

- У 2012 році заявник, який вже отримував пенсію за віком, був прийнятий на державну службу. У 2013 році набули чинності зміни до Закону про пенсії 1997 року, якими зупинялась виплата пенсій за віком особам, які одночасно працюють в певних категоріях публічного сектору. Ці зміни не застосовувались до пенсіонерів, які працювали у приватному секторі. Як наслідок, виплата пенсії за віком заявникові була призупинена. Його адміністративний позов на це рішення не був успішним. В ЄСПЛ заявник скаржився на необґрунтоване та дискримінаційне втручання у його право власності.
- Рішення ЄСПЛ у справі Fábíán v. Hungary (ВП) (заява № 78117/13)

Матеріал 40

- Рішенням ЄСПЛ від 15 грудня 2015 року було констатовано порушення статті 14 Конвенції взятої разом зі статтею 1 Першого протоколу до Конвенції (тому не було необхідності окремо розглядати скаргу за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції).
- Зокрема було вказано, що аргументи Уряду, які обумовлювали різницю у поводженні з пенсіонерами, що працювали у приватному та публічному секторах не були переконливими, а тому не були «об'єктивно та розумно виправданими».
- Рішення ЄСПЛ у справі Fábíán v. Hungary (ВП) (заява № 78117/13)

Висновки

- Висновки ВП ЄСПЛ
- Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції: законність втручання не оскаржувалась, і Суд не вбачив підстав для сумніву в тому, що заборона одночасної виплати заробітної плати та пенсій, під яку підпадав заявник відповідала загальним інтересам захисту державного бюджету. Питання полягало в тому, чи було цим втручанням дотримано справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи.

- Рішення ЄСПЛ у справі *Fábián v. Hungary* (ВП) (заява № 78117/13)

Матеріал 42

- Розглядувана справа не стосувалась остаточної втрати заявником права на отримання пенсії, а призупинення її щомісячних виплат. Це призупинення мало тимчасовий характер та було відновлено після залишення заявником державної служби. Тому, воно не зашкодило самій суті його права, і це право не було порушено.
- Після набрання чинності відповідного законодавства, заявник мав можливість вибору між припиненням своєї державної служби та продовжувати отримувати свою пенсію, чи залишитись працювати з припиненням виплати цієї пенсії. Він обрав останній варіант. Було зрозуміло, що зупинивши виплату пенсії, заявник продовжував отримувати заробітну плату. Призупинення виплати його пенсії жодним чином не позбавило його всіх засобів до існування.
- Рішення ЄСПЛ у справі *Fábián v. Hungary* (ВП) (заява № 78117/13)

Висновки

- Тому, було дотримано справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав заявника, що не поклало на нього надмірного індивідуального тягара.
- Висновок: відсутність порушення (одноголосно).
- Рішення ЄСПЛ у справі *Fábián v. Hungary* (ВП) (заява № 78117/13)

Висновки

- Справа стосувалася рішення про знесення будинку заявника у зв'язку з тим, що будинок був незаконно збудований на ділянці, що належить до земель лісового фонду.
- Суд дійшов висновку, що рішення про знесення переслідувало легітимні цілі, відповідало суспільним інтересам (пункт 53 рішення) та було необхідним у демократичному суспільстві
- Рішення ЄСПЛ у справі *Kaminskas v. Lithuania* (заява № 44817/18)

Матеріал 45

- ЄСПЛ врахував складне становище заявника з огляду на його пенсійний вік, погане здоров'я та низький дохід (див. пункт 34 рішення). Проте Суд співставив інтереси заявника із загальними інтересами у збереженні лісів та довкілля і зазначив, що ані вік заявника ані інші особисті його обставини не можуть мати вирішального значення з урахуванням того, що заявник свідомо збудував будинок на охоронюваній ділянці без відповідного дозволу (пункт 64 рішення).
- Рішення ЄСПЛ у справі *Kaminskas v. Lithuania* (заява № 44817/18)

Матеріал 46

- Практика ВС щодо спорів, пов'язаних з захистом довкілля, свідчить, що приватний інтерес (право на полювання, право на зайняття підприємницькою діяльністю, право на отримання у користування або власність чи розпорядження земельну ділянку), за загальним правилом, повинен поступатися суспільному інтересу та відповідному обов'язку кожного захищати та відтворювати об'єкти природи та живого світу.
- Разом з тим, порушений у таких ситуаціях приватний інтерес повинен також зазнавати справедливого захисту, зокрема, через компенсацію такій особі негативних наслідків, отриманих внаслідок пріоритетності суспільного інтересу.

Матеріал 47

- Адміністративні суди, застосовуючи передбачені процесуальним законом додаткові вимоги та обмеження для суб'єкта владних повноважень, враховують те, що у певних категоріях спорів такий суб'єкт захищає суспільні (публічні) інтереси, які, у деяких випадках, мають пріоритет над приватним інтересом особи, яка ініціювала публічно-правовий спір.

Матеріал 48

- п.п. 47-52
- Суд зазначив, що у цій справі не підлягає суперечці те, що мало місце «позбавлення майна» у значенні другого речення статті 1 Протоколу № 1. Отже, Суд повинен з'ясувати, чи було обґрунтоване позбавлення виправданим цим положенням.
- Суд повторює, що, щоб бути сумісним зі статтею 1 Протоколу № 1, захід експропріації повинен відповідати трьом умовам: він повинен здійснюватися «за умов, передбачених законом», які виключають будь-які свавільні дії з боку національних органів влади; повинен бути «в інтересах суспільства», і повинні досягти справедливого балансу між правами власника та інтересами громади (див. *Vistiņš and Perepjolkins v. Latvia* [GC], № 71243/01, § 94).
- Рішення ЄСПЛ у справі «*Ramazyan v. Armenia*» (№ 54769/10)

Матеріал 49

- Розкриваючи поняття «в інтересах суспільства», ... Суд повторює, що через їхнє безпосереднє знання свого суспільства та його потреб національні органи влади в принципі мають кращі можливості, ніж міжнародний суддя, оцінювати те, що «відповідає суспільним інтересам».
- Таким чином, згідно із системою захисту, встановленою Конвенцією, національні органи влади повинні зробити первинну оцінку щодо існування справи, що викликає занепокоєння, що гарантує заходи позбавлення власності.
- Рішення ЄСПЛ у справі «*Ramazyan v. Armenia*» (№ 54769/10)

Матеріал 50

- Тут, як і в інших сферах, на які поширюються гарантії Конвенції, національні органи влади відповідно користуються певною свободою розсуду.
- Крім того, поняття «суспільний інтерес» обов'язково є широким.
- Зокрема, рішення про прийняття законів про експропріацію власності, як правило, передбачає розгляд політичних, економічних та соціальних питань.
- Суд, вважаючи природним, що свобода розсуду, доступна законодавцю при здійсненні соціальної та економічної політики, повинна бути широкою, поважаючи рішення законодавця щодо того, що «відповідає суспільним інтересам», якщо це рішення явно не має обґрунтованих підстав.
- Рішення ЄСПЛ у справі «*Ramazyan v. Armenia*» (№ 54769/10)

Висновки

- Оскільки Уряд стверджував, що держава повинна експропріювати землю заявників для розвитку економіки та інфраструктури в результаті реалізації проекту з експлуатації мідно-молібденового родовища, Суд не має переконливих доказів, на підставі яких би міг зробити висновок, що ці причини були явно позбавлені будь-якої обґрунтованої підстави (на відміну від справи *Ткачевий проти Росії*, № 35430/05, п. 50).
- Рішення ЄСПЛ у справі «*Ramazyan v. Armenia*» (№ 54769/10)

Матеріал 52

- Постанова ВП ВС від 15.09.2020 у справі № 469/1044/17
- 36.2. Прокурор наголошував на особливому режимі прибережних захисних смуг, їх значенні у формуванні водно-екологічного правопорядку та забезпеченні екологічної безпеки населення України; указав на необхідність захисту як інтересів територіальної громади, позбавленої права власності на земельну ділянку, так і публічного, суспільного інтересу як інтересу державного.

Матеріал 53

- Постанова ВП ВС від 15.09.2020 у справі № 469/1044/17
- 37. Велика Палата Верховного Суду погоджується з такими аргументами прокурора та вважає необґрунтованим довід касаційної скарги про те, що прокурор не може представляти інтереси територіальної громади, бо вони не є державними. Конституція України та Закон України «Про прокуратуру» надають прокурору повноваження з представництва не тільки загальнодержавних інтересів, але й локальних інтересів держави. Більше того, у збереженні прибережних захисних смуг виражаються загальнодержавні інтереси у безпечному довкіллі, непогіршенні екологічної ситуації, у використанні власності не на шкоду людині та суспільству (частина третя статті 13, частина сьома статті 41, частина перша статті 50 Конституції України).

Матеріал 54

- Постанова ВП ВС від 15.09.2020 у справі № 469/1044/17
- 42.3. Втручання у право власності, навіть якщо воно здійснюється згідно із законом і з легітимною метою, буде розглядатися як порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції, якщо не буде встановлений справедливий баланс між інтересами суспільства, пов'язаними з цим втручанням, й інтересами особи, яка зазнає втручання в її право власності. Отже, має існувати розумне співвідношення (пропорційність) між метою, досягнення якої передбачається, та засобами, які використовуються для її досягнення. Справедливий баланс не буде дотриманий, якщо особа-добросовісний набувач внаслідок втручання в її право власності понесе індивідуальний і надмірний тягар, зокрема, якщо їй не буде надана обґрунтована компенсація чи інший вид належного відшкодування у зв'язку з позбавленням права на майно (див. рішення ЄСПЛ у справах «Рисовський проти України» від 20 жовтня 2011 року (Rysovsky v. Ukraine, заява № 29979/04), «Кривенький проти України» від 16 лютого 2017 року (Kryvenkyu v. Ukraine, заява № 43768/07)).

Матеріал 55

- Стосовно наявності такої підстави для звернення прокурора до суду, як факт порушення або існування загрози порушенню інтересів держави, Верховним Судом, як правило, застосовується широкий підхід до тлумачення поняття «державний інтерес», в основі якого, як правило, знаходиться суспільні (публічні) інтереси, що охоплюють собою певну сукупність приватних інтересів або важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються суб'єктами публічної адміністрації.

Висновки

- Постанова Верховного Суду від 5 листопада 2019 року у справі № 804/4585/18
- Так, у постанові від 5 листопада 2019 року у справі № 804/4585/18 Верховний Суд сформулював правовий висновок, відповідно до якого «інтереси держави» є оціночним поняттям, що охоплює широке і водночас чітко не визначене коло законних інтересів, які не піддаються точній класифікації, а тому їх наявність повинна бути предметом самостійної оцінки суду у кожному випадку звернення прокурора з позовом; надмірна формалізація поняття «інтереси держави», особливо у сфері публічних правовідносин, може призвести до необґрунтованого обмеження повноважень прокурора на захист суспільно значущих інтересів там, де це дійсно потрібно.

Матеріал 57

- Поняття «державний інтерес» у сталій практиці Верховного Суду є оціночним поняттям, що охоплює широке і водночас чітко не визначене коло законних інтересів, які не піддаються однозначній класифікації, а тому їх наявність повинна бути предметом самостійної оцінки суду у кожному випадку звернення прокурора з позовом, апеляційною або касаційною скаргою; надмірна формалізація поняття «інтереси держави», особливо у сфері публічних правовідносин, може призвести до необґрунтованого обмеження повноважень прокурора щодо захисту суспільних (публічних) інтересів там, де це дійсно потрібно (питань охорони земель, безпеки довкілля, благоустрою населених пунктів, розпорядження комунальною та державною власністю, запобігання виникнення техногенних катастроф тощо).

Матеріал 58

- Інтереси держави, за загальним правилом, охоплюють собою і суспільні (публічні) інтереси, оскільки основне покликання держави (стаття 3 Конституції України гарантує те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави) - це максимально забезпечувати інтереси всіх соціальних груп для досягнення в суспільстві справедливості як найвищого блага.

Матеріал 59

- Особливість суспільних (публічних) інтересів є те, що на відміну від приватних, їх майже не можливо захищати в суді безпосереднім носієм (носіями), а тому в державі обов'язково повинен існувати інструмент захисту такого інтересу у формі спеціального суб'єкта, яким може і повинен за чинної Конституції України виступати такий орган як прокуратура.

Матеріал 60

- У справах за позовами прокурора в інтересах держави надважливим є також врахування та застосування судом принципу пропорційності як універсального загальноправового принципу, спрямованого на забезпечення у правовому регулюванні розумного балансу приватних і суспільних (публічних) інтересів, відповідно до якого цілі обмежень прав мають бути істотними, а засоби їх досягнення – обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї права обмежуються;
- використання цього принципу дозволяє досягти розумного співвідношення між метою впливу з боку держави в особі органів прокуратури та засобами їх досягнення; принцип пропорційності вимагає виключно справедливого, раціонального та співрозмірного ініціювання прокурором судового процесу для захисту суспільних (публічних) інтересів (прав необмеженої кількості осіб).

Матеріал 61

- Берназюк Ян. Принцип належного урядування (good governance): національна та європейська судова практика Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 64. – С. 189-197. http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf
- Берназюк Ян. Легітимні очікування (reasonable expectations) як складова принципу юридичної визначеності у вітчизняній та європейській судовій практиці // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка. – 2021, № 2 (94), С. 13-28 <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1359/1236>
- Берназюк Ян. Особливості розгляду спорів щодо функціонування національних природних парків // Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів. - Київ, 2019. – 184 с. – С. 110-118 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjR1_uXg4XzAhVPDewKHZRwBvUQFnoECAoQAAQ&url=https%3A%2F%2Fsupreme.court.gov.ua%2Fuserfiles%2Fmedia%2FZbirnik_Eko_forum.pdf&usq=AOvVaw3hkfNcAygBq7BjZJj6UXI0

- Берназюк Ян. Особливості представництва прокурором інтересів держави в суді: нове законодавство та актуальні підходи Верховного Суду <https://sud.ua/ru/news/blog/168820-osoblivosti-predstavnitstva-prokurorom-interesiv-derzhavi-v-sudi-nove-zakonodavstvo-ta-aktualni-pidkhodi-verkhovnogo-sudu>
- Берназюк Ян. Матеріали доповіді на Міжнародному судовому форумі «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (7 листопада 2019 року, м. Київ) на тему: «Особливості розгляду спорів щодо функціонування природних парків» <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>
- Використані джерела:

Джерела та матеріали

1. Матеріал 4. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/8/7122946/>
2. Матеріал 5. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/05/7/7122933/>
3. Матеріал 61. http://visnyk-juris-uzhnu-uz.com/wp-content/uploads/2021/06/NVUzhNU_64.pdf
4. Матеріал 61. <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1359/1236>
5. Матеріал 61. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjR1_uxg4XzAhVPDewKHZRwBvUQFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fsupreme.court.gov.ua%2Fuserfiles%2Fmedia%2FZbirnik_Eko_forum.pdf&usg=AOvVaw3hkfNcAygBq7BjZJj6UXI0
6. Матеріал 61. <https://sud.ua/ru/news/blog/168820-osoblivosti-predstavnitstva-prokurorom-interesiv-derzhavi-v-sudi-nove-zakonodavstvo-ta-aktualni-pidkhodi-verkhovnogo-sudu>
7. Матеріал 61. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/821178/>

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)